NOI RIFORMATORI
dello Studio di Padova.

Concedemo Licenza a *Gio: Battiſta Remondini* Stampator *di Venezia* poter riſtampare il Libro intitolato; *Felicis Poteſtatis Examen Eccleſiaſticorum; &c.* oſſervando gli ordini ſoliti in materia di Stampe, e preſentando le Copie alle Publiche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 3. *Giugno* 1759.

(*Gio: Emo Procur. Riſor.*

(*Z. Alviſe Mocenigo Riſor.*

(*Marco Foſcarini Cav. Procur. Riſor.*

Regiſtrato in Libro a Carte 9. al Num. 52.

Gio: Girolamo Zuccato Segr.

EXAMEN CONFESSARIORUM.

TOMUS PRIMUS.

Complectens Conſcientiam, Leges, Inſtructionem S. Pœnitentiæ, Præcepta Decalogi & Eccleſiæ, Sacramenta, Cenſuras, Pœnas, in quibus, plura de Monialibus; & Propoſitiones ab Alexandro VII. Innocentio XI. & Alexandro VIII. damnatas;

Quæ prius hic, tamquam totius Operis Speculum ad labes delendas, afferuntur; deinde in propriis locis trium Tomorum rejectæ citantur.

Quorum locorum Indicem habes in fine Tomi Tertii.

1. PROPOSITIONES 45. AB ALEXAND. VIII. DAMNATÆ

Feria V. Die 24. Septembris 1665.

In Congr. Gen. S. Rom. & Univ. Inquiſ. habita in Palatio Apoſt. Montis Quirinalis coram SS. D. N. Alexandro Divina Provid. Papa VII.

Sanctiſſimus D. N. *audivit, non ſine magno animi ſui mærore, complures opiniones Chriſtianæ diſciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum ſuſcitari, partim noviter prodire: & ſummam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excreſcere, per quam in rebus ad conſcientiam pertinentibus modus opinandi irrepſit alienus omnino ab Evangelica ſimplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem ſi pro recta regula fideles in praxi ſequerentur, ingens eruptura eſſet Chriſtianæ vitæ corruptela. Quare, ne ullo unquam tempore viam ſalutis, quam ſuprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam eſſe definivit, in animarum perniciem dilatari, ſeu verius perverti contingeret, idem SS. D. N. ut oves ſibi creditas ab ejuſmodi ſpatioſa, lataque, per quam itur ad perditionem, via, pro paſtorali ſollicitudine in rectam ſemitam evocaret, earumdem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, & deinde Eminentiſſ. & Reverendiſſ. DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Gener. Inquiſ. ſerio commiſit. Qui tantum negotium ſtrenue aggreſſi, eique ſedulo incumbentes, & mature diſcuſſis uſque ad hanc diem infraſcriptis propoſitionibus, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati Suæ ſingillatim expoſuerunt.*

1 Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, & charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2 Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3 Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolum prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Trid. in qua de occultis criminibus ſermo eſt, anno 1629. 18. Junii in Conſiſtorio S. Congr. Eminentiſſ. Card. viſa, & tolerata eſt.

4 Prælati Regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoſcumque ſæculares ab hæreſi occulta; & ab excommunicatione propter eam incurſa.

5 Quamvis evidenter tibi conſtet Petrum eſſe hæreticum, non teneris denunciare, ſi probare non poſſis.

6 Confeſſarius, qui in Sacramentali Confeſſione tribuit Pœnitenti chartam poſtea legendam, in qua ad Venerem incitat, non cenſetur ſollicitaſſe in Confeſſione, ac proinde non eſt denunciandus.

7 Modus evadendi obligationem denunciandæ ſollicitationis eſt: Si ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante, hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denunciandi.

8 Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licite accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus ipſimet celebranti correſpondentem, idque poſt Decretum Urbani VIII.

9 Poſt Decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere, collato illi minore ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta.

10 Non eſt contra juſtitiam pro pluribus ſacrificiis ſtipendium accipere, & ſacrificium unum offerre: neque etiam eſt contra fidelitatem, etiamſi promittam, promiſſione etiam juramento firmata, danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram.

11 Peccata in Confeſſione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti Confeſſione exprimere.

12 Mendicantes poſſunt abſolvere a caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtenta ad id Epiſcoporum facultate.

13 Satisfacit præcepto annuæ Confeſſionis, qui confitetur Regulari Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſte reprobato.

14 Qui facit Confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.

15 Pœnitens propria auctoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat.

16 Qui Beneficium curatum habent, poſſunt ſibi eligere in Confeſſarium ſimplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17 Eſt licitum Religioſo, vel Clerico, calumniatorem, gravia crimina de ſe vel de ſua Religione ſpargere minantem, occidere; quando alius modus defendendi non ſuppetit, uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publice, & coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur.

18 Licet interficere falſum accuſatorem, falſos Teſtes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.

19 Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam.

20 Reſtitutio a Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eo quod ſit pœna.

21 Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio litterarum vacet, ſatifacit ſuæ obligationi, ſi Officium per alium recitet.

22 Non eſt contra juſtitiam, Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia collator conferens illa Beneficia Eccleſiaſtica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23 Frangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat; puta, quia non vult ſe ſubjicere præcepto.

24 Mollities, ſodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ; ideoque ſufficit dicere in confeſſione, ſe procuraſſe pollutionem.

25 Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit Confeſſionis præcepto, dicens: commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.

26 Quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles, poteſt Judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.

27 Si liber ſit alicujus junioris, & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet, rejectam eſſe a Sede Apoſtolica tamquam improbabilem.

28 Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem a Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum ſimilium Propoſitionum examini cura & ſtudium impenditur, interea idem Sanctiſs. re mature conſiderata ſtatuit, & decrevit, prædictas Propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ut minimum, tamquam ſcandaloſas, eſſe damnandas, & prohibendas, ſicut eas damnat, ac prohibet: Ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputative publice, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, niſi a pro tempore exiſtente Rom. Pontif. abſolvi.

Inſuper diſtricte in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus cujuſcumque conditionis, dignitatis, ac ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum, ad praxim deducant.

Jo. Lupus S. Rom. & Univerſ. Inquiſ. Notar. &c.

Loco ✠ Sigilli.

Præmiſſum Decretum fuit publicatum, 2. Octobris 1665.

Feria V. die 18. Martii 1666.

In Congr. Gener. S. Rom. & Univ. Inq. habita in Palatio Apoſt. Montis Quirinalis coram SS. D. N. Alexandro Divina Provid. Papa VII. &c.

S*Anctiſſimus D. N. poſt latum Decretum die 24. Septembris proxime elapſi, quo viginti octo Propoſitiones damnatæ fuerunt; examinatis ſedulo & accurate uſque ad hunc diem infraſcriptis aliis quadrageſimumquintum numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magiſtros, ac per Eminentiſſimos, & Reverendiſſimos D D. Cardinales, adverſus hæreticam pravitatem Generales Inquiſitores, eorum ſuffragia ſingillatim ſuper unaquaque ipſarum audivit.*

Propoſitio 29. In die jejunii, qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30 Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii: nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio.

31 Excuſantur abſolute a precepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.

32 Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova & lacticinia in Quadrageſima obliget.

33 Reſtitutio fructuum ob omiſſionem horarum ſuppleri poteſt per quaſcumque eleemoſynas, quas antea beneficiarius de fructibus ſui beneficii fecerit.

34 In die Palmarum recitans Officium Paſchale, ſatisfacit præcepto.

35 Unico Officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto pro die præſenti, & craſtino.

36 Regulares poſſunt in foro coſcientiæ uti privilegiis ſuis, quæ ſunt expreſſe revocata per Concilium Tridentinum.

37 Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & revocatæ a Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.

38 Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali confitendi quamprimum, eſt conſilium, non præceptum.

39 Illa particula, *quamprimum*, intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur.

40 Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantum veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.

41 Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgo, *regalo*, dum deficiente illo, nimis ægre ageret vitam; & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.

42 Licitum eſt mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.

43 Annuum legatum pro anima relictum, non durat plus, quam per decem annos.

44 Quoad forum conſcientiæ, reo correcto, ejuſque contumacia ceſſante, ceſſant cenſuræ.

45 Libri prohibiti, donec expurgentur, poſſunt retineri, uſque dum adhibita diligentia corrigantur.

Quibus mature penſatis, idem Sanctiſſimus ſtatuit, ac decrevit, prædictas Propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ut minimum, tamquam ſcandaloſas eſſe damnandas, & prohibendas, ſicut eas damnat, ac prohibet. Itaut quicunque illas, aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputative, publice, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam Dignitate fulgente, niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Inſuper diſtricte in virtute Sanctæ Obedientiæ & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſtifidelibus, cujuſcumque conditionis, Dignitatis, ac Status, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Jo. Lupus S. Rom. & Univerſ. Inquiſ. Not.

Loco ✠ Sigilli.

Præmiſſum Decretum fuit publicatum 13. Martii 1666.

2. PROPOSITIONES 65. AB INNOC. XI. DAMNATÆ.

Feria V. Die 2. Martii 1679.

In Gener. Congr. S. R. & Univerſ. Inq. habita Palatio Apoſt. Vaticano coram SS. D. N. Innoc. Divina Prov. Papa XI. &c.

S*Anctiſſimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictus ovium ſibi a Deo creditarum ſaluti ſedulo incumbens, & ſalubre opus in ſegregandis noxiis doctrinarum paſcuis ab innoxiis a fel. rec. Alex. VII. prædeceſſore ſuo inchoatum proſequi volens, plurimas propoſitiones, partim ex diverſis, vel libris, vel theſibus, ſeu ſcriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deinde Eminentiſs. & Reverendiſs. Dominis Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus, ſubjecit. Quibus propoſitionibus ſedulo, & accurate ſæpius diſcuſſis, eorumdem Eminentiſſimorum Cardinalium, & Theologorum Votis per Sanctitatem Suam auditis: Idem Sanctiſſimus D. N. re poſtea mature conſiderata, ſtatuit, & decrevit pro nunc ſequentes propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ſicut jacent, ut minimum tanquam ſcandaloſas, & in praxi pernicioſas, eſſe damnandas, & prohibendas, ſicut eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias propoſitiones in ipſo non expreſſas, & Sanctitati Suæ quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas, vel exhibendas nullatenus approbare.*

1 Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.

2 Probabiliter exiſtimo, Judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3 Generatim, dum probabilitate, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.

4 Ab infidelitate excuſabitur Infidelis, non credens, ductus opinione minus probabili.

5 An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

6 Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.

7 Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſumus.

8 Comedere, & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.

9 Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.

10 Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11 Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.

12 Vix in Sæcularibus invenies, etiam in Regibus, ſuperfluum ſtatui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui.

13 Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.

14 Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum Patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas.

15 Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis, a ſe in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſecutas.

16 Fides non cenſetur habere ſub ſe præceptum ſpeciale, & ſecundum ſe.

17 Satis eſt actum fidei ſemel in vita elicere.

18 Si a poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei glorioſum, conſulo; tacere, ut peccaminoſum per ſe, non damno.

19 Voluntas non poteſt efficere, ut aſſenſus fidei in ſeipſo ſit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellendum.

20 Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum, quem habebat ſupernaturalem.

21 Aſſenſus fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem, ſtat cum notitia ſolum probabili revelationis; imo cum formidine, qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus.

22 Nonniſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita remuneratoris.

23 Fides late dicta ex teſtimonio creaturarum, ſimilive motivo, ad juſtificationem ſufficit.

24 Vocare Deum in teſtem mendacii levis non ſit eſt tanta irreverentia, propter quam velit, aut poſſit damnare hominem.

25 Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.

26 Si quis, vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propria ſponte, ſive recreationis cauſa, ſive quocumque alio fine juret, ſe non feciſſe aliquid quod revera fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum; revera non mentitur, nec eſt perjurus.

27 Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium, aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens, & ſtudioſa.

28 Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magiſtratum, vel Officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare juramentum, quod de mandato Regis a ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectu ad intentionem exigentis, qui non tenetur fateri crimen occultum.

29 Urgens metus gravis eſt cauſa juſta Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi.

30 Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat.

31 Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.

32 Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva, quæ actu poſſidemus; ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.

33 Licitum eſt tam hæredi, quam legatario contra injuſte impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter defendere, ſicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam, contra eorum poſſeſſionem injuſte impedientem.

34 Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur.

35 Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero eſt carere anima rationali, & tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur, ac conſequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36 Permiſſum eſt furari, non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.

37 Famuli, & famulæ domeſticæ poſſunt occulte heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt.

38 Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcumque ſit magna ſumma totalis.

39 Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem iſtius damni illati.

40 Contractus Mohatra licitus eſt etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito, cum intentione lucri.

41 Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quam futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.

42 Uſura non eſt, dum ultra ſortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, ſed ſolum ſi exigatur tamquam ex juſtitia debitum.

43 Quid nonniſi veniale ſit, detrahentis authoritatem magnam, ſibi noxiam, falſo crimine elidere?

44 Probabile eſt, non peccare mortaliter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam, & honorem defendat. Et ſi hoc non ſit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45 Dare temporale pro ſpirituali, non eſt ſimonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, vel etiam quando temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut e contra.

46 Et id quoque locum habet, etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale, imo etiam ſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic ut illud pluries æſtimetur, quam res ſpiritualis.

47 Cum dixit Concilium Tridentinum; *Eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint, ad Eccleſias promovent*; Concilium, vel primo videtur per hoc digniores, non aliud ſignificare velle, niſi dignitatem eligendorum, ſumpto comparativo per poſitivo; vel ſecundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando ſit concurſus.

48 Tam clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur.

49 Mollities jure naturæ prohibita non eſt. Unde ſi Deus non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali.

50 Copula cum conjugata, conſentiente marito, non eſt adulterium; ideoque ſufficit in confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum.

51 Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit, deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a domino male tractetur, ne torvis oſculis aſpiciatur, ne domo expellatur.

52 Præceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.

53 Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor ſimul a diverſis Celebrantibus audit.

54 Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem.

55 Præcepto Communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem.

56 Frequens Confeſſio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, eſt nota prædeſtinationis.

57 Probabile eſt, ſufficere attritionem naturalem, modo honeſtam.

58 Non tenemur Confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem.

59 Licet Sacramentaliter abſolvere dimidiate tantum confeſſos ratione magni concurſus Pœnitentium, qualis verb. grat. poteſt contingere in die magnæ alicujus feſtivitatis, aut Indulgentiæ.

60 Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio: dummodo ore proferat, ſe dolere, & proponere emendationem.

61 Poteſt aliquando abſolvi, qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere, quinimo directe, & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.

62 Proxima occaſio peccandi non eſt fugienda, quando cauſa aliqua utilis aut honeſta non fugiendi occurrit.

63 Licitum eſt quærere directe occaſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali, vel temporali, noſtro, vel proximi.

64 Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia Myſteriorum Fidei, & etiamſi per negligentiam, etiam culpabilem, neſciat Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti.

65 Sufficit illa Myſteria ſemel credidiſſe.

Quicumque autem cujuſvis conditionis, ſtatus, & dignitatis illas, vel illarum aliquam conjunctim vel diviſim defenderit, vel ediderit, vel decis diſputative, publice, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem latæ ſententiæ, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque dignitate fulgente niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtricte in virtute Sanctæ Obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſtifidelibus, cujuſcumque conditionis, dignitatis, & ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducat.

Tandem, ut ab injurioſis contentionibus Doctores ſeu Scholaſtici, aut alii quicumque impoſterum ſe abſtineant, & ut paci &, charitati conſulatur, idem Sanctiſſimus in virtute Sanctæ obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuſcriptis, quam in Theſibus, Diſputationibus, ac prædicationibus caveant ab omni cenſura, & nota, necnon a quibuſcumque conviciis contra eas propoſitiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec a Sancta Sede recognitas ſuper iiſdem propoſitionibus judicium proferatur.

Franciſcus Riccardus S. Rom. & Univerſ. Inquiſ. Not.

Loco ✠ Sigilli.

Præmiſſum Decretum fuit publicatum 4. Martii 1679.

3. PROPOSITIONES DUÆ DE PECCATO PHILOSOPHICO AB ALEX. VIII. DAMNATÆ.

Feria V. die 21. Auguſti 1690.

In Congreg. Gen. S. Rom. & Univerſ. Inquiſ. habita in Palat. Apoſtol Montis Quirinalis coram SS. D. N. Alexandro Divina Provid. Papa VIII. &c.

Sanctiſſimus D. N. Alexander Papa VIII. non ſine magno animi ſui mœrore audivit duas Theſes ſeu Propoſitiones, unam denuo, & in majorem fidelium perniciem ſuſcitari, alteram de novo erumpere: Et cum ſui Paſtoralis Officii munus ſit Oves ſibi creditas a noxiis paſcuis avertere, & ad ſalutaria ſemper dirigere, dictarum Theſium, ſive Propoſitionum examen pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, & deinde Eminentiſſ. & Reverendiſſ. D. D. Cardin. contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus ſedulo commiſit, qui pluries remature diſcuſſa infraſcriptis Theſibus, ſeu propoſitionibus ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitatis Suæ ſingillatim expoſuerunt.

1. Bonitas objectiva conſiſtit in convenientia ſubjecti cum natura rationali: formalis vero ſi in conformitate actus cum regula motum. Ad hoc ſufficit, ut actus moralis tendat, in finem ultimum interpretative. Hinc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decurſu vitæ ſuæ mortalis.

2 Peccatum philoſophicum, ſeu morale eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: Theologicum vero & mortale eſt transgreſſio libera divinæ legis. Philoſophicum quantumvis grave in illo, qui Deum, vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum: ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.

Quibus peractis, Sanctiſſimus omnibus plene, & mature conſideratis, primam Theſim, ſeu Propoſitionem declaravit hæreticam, & uti talem damnandam, & prohibendam eſſe, ſicuti damnat & prohibet ſub cenſuris, & pœnis contra Hæreticos, & eorum fautores in jure expreſſis. Secundam Theſim, ſeu Propoſitionem declaravit ſcandaloſam, temerariam, piarum aurium offenſivam, & erroneam, & uti talem damnandam, & prohibendam eſſe, ſicuti damnat, & prohibet, itaut quicumque illam docuerit, defenderit, ediderit, aut de ea etiam diſputative, publice, ſeu privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam Dignitate fulgente, niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi. Inſuper diſtricte in virtute Sanctæ Obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſtifidelibus cujuſcumque conditionis, Dignitatis, ac Status etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictam Theſim, ſeu Propoſitionem ad praxim deducant.

Loco ✠ Sigilli.

Alexander Speronus S. Rom. & Univerſ. Inquiſ. Notar.

Præmiſſum Decretum fuit publicatum 24. Aug. 1690.

4 PROPOSITIONES 31. AB ALEX. VIII. DAMNATÆ.

Feria V. Die 7. Decembris 1690.

In Congr. Gen. S. Rom. & Univ. Inquiſ. habita in Palatio Apoſt. Mont. Quirinalis coram SS. D. N. Alexandro Divina Prov. Papa VIII. &c.

Sanctiſſimus D. N. Alex. Divina Provid. Papa VIII. prædictus, pro Paſtorali cura Ovium a Chriſto Domino ſibi commiſſa, de earum ſalute ſollicitus, ut inoffenſo gradu per rectas ſemitas poſſit incedere, & paſcua nimium pernicioſa in pravis doctrinis exhibita vitare, unius ſupra triginta propoſitionum examen pluribus in Sacra Thologia Magiſtris, & deinde Eminentiſſ. ac Reverendiſſimis D. D. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus commiſit, qui tantum negotium diligenter aggreſſi, eque ſedulo, ac pluries incumbentes, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitatis ſuæ ſingillatim detulerunt.

1 In ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum formale, & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in cauſa ſua peccato originali, & libertate Adami peccantis.

2 Tametſi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem ex ipſa non excuſat a peccato formali.

3 Non licet ſequi opinionem vel inter probabiles probabiliſſimam.

4 Dedit ſemetipſum pro nobis oblationem Deo, non pro ſolis Electis, ſed pro omnibus, & ſolis fidelibus.

5 Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis, nullum omnino accipiunt a Jeſu Chriſto influxum; adeoque hinc recte inferes in illis eſſe voluntatem nudam, & inermem, ſine omni gratia ſufficienti.

6 Gratia ſufficiens ſtatui noſtro, non tam utilis, quam pernicioſa eſt, ſic ut proinde merito poſſimus petere: *A gratia ſufficienti Libera nos domine.*

7 Omnis humana actio deliberata eſt Dei dilectio, vel mundi; ſi Dei charitas Patris eſt; ſi Mundi, concupiſcentia carnis, hoc eſt, mala eſt.

8 Neceſſe eſt, infidelem in omni opere peccare.

9 Revera peccat qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, & diſconvenientiam cum natura rationali, ſine ullo ad Deum offenſum reſpectu.

10 Intentio, qua quis deteſtatur malum, & proſequitur bonum, mere ut cœleſtem obtineat gloriam, non eſt recta, nec Deo placens.

11 Omne, quod non eſt ex Fide Chriſtiana ſupernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum eſt.

12 Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiamſi videantur credere, non eſt Fides Divina, ſed humana.

13 Quiſquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate ſi caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

14 Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis.

15 Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur, ſine dilectione benevolentiæ Dei propter ſe non eſt bonus motus, ac ſupernaturalis.

16 Ordinem præmittendi ſatisfactionem abſolutioni, induxit, non politia, aut inſtitutio Eccleſiæ, ſed ipſa Chriſti lex, & præſcriptio naturæ rei id ipſum quodammodo dictantis.

17 Per illam praxim mox abſolvendi, ordo Pœnitentiæ eſt inverſus.

18 Conſuetudo moderna quoad adminiſtrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamſi eam plurimorum hominum ſuſtentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccleſia non habetur pro uſu, ſed abuſu.

19 Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

20 Confeſſiones apud Religioſos factæ, pleræque vel ſacrilegæ ſunt, vel invalidæ.

21 Parochianus poteſt ſuſpicari de Mendicantibus, qui eleemoſynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, ſeu ſatisfactione, ob quæſtum, ſeu lucrum ſubſidii temporalis.

22 Sacrilegi ſunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis ſuis pœnitentiam egerint.

23 Similiter arcendi ſunt a Sacra Communione, quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers.

24 Oblatio in Templo, quæ fiebat a Beata M. V. in die Purificationis ſuæ per duos pullos Columbarum, unum in holocauſtum, & alterum pro peccatis, ſufficienter teſtatur, quod indiguerit purificatione, & quod filius, qui offerebatur, etiam macula matris maculatus eſſet, ſecundum verba legis.

25 Dei Patris ſedentis Simulacrum nefas eſt Chriſtiano in Templo collocare.

26 Laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ, vana eſt.

27 Valuit aliquando Baptiſmus ſub hac forma collatus: *In nomine Patris &c.* prætermiſſis illis: *Ego te baptizo.*

28 Valet Baptiſmus collatus a Miniſtro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi obſervat, intus vero in corde ſuo apud ſe reſolvit: *Non intendo facere, quod facit Eccleſia.*

29 Futilis, & toties convulſa eſt aſſertio de Pontificis Romani ſupra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei quæſtionibus decernendis infallibilitate.

30 Ubi quis invenerit doctrinam in Auguſtino clare fundatam, illam abſolute poteſt tenere, & docere, non reſpiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31 Bulla Urbani VIII. *in eminenti*, eſt ſubreptitia.

Quibus mature conſideratis, idem Sanctiſſimus ſtatuit, & decrevit, 31. ſupradictas Propoſitiones tamquam temerarias, ſcandaloſas, male ſonantes, injurioſas, Hæreſi proximas, Hæreſim ſapientes, erroneas, ſchiſmaticas, & hæreticas reſpective, eſſe damnandas, & prohibendas ſicut eas damnat, & prohibet, ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputative, publice, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam Dignitate fulgente, niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Inſuper diſtricte in virtute Sanctæ obedientiæ & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſtifidelibus, cujuſcumque conditionis, dignitatis, & ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Non intendit tamen Sanctitas Sua per hoc decretum alias Propoſitiones in majori numero ultra ſupradictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expreſſas, approbare.

Alexander Speronus S. Rom., & Univerſ. Inquiſ. Not.

Loco ✠ Sigilli

Præmiſſum Decretum fuit publicatum 20. Decembris 1690.

P A R S P R I M A.

De Regula actuum humanorum.

C A P U T I.

DE CONSCIENTIA.

Regula interna actuum humanorum.

5 CONſcientia *eſt dictamen, ſeu judicium rationis, quo quis judicat aliquid hic & nunc eſſe licitum, vel illicitum, ac proinde hic & nunc agendum, vel omittendum, ex præcepto vel conſilio.* A ſyndereſi differt: quia ſynderesis judicat de principiis moralibus univerſalibus, conſcientia vero de concluſionibus particularibus ex illis deductis.

Intellectus enim noſter practicus actiones noſtras in genere moris dirigit per hunc, & ſimiles ſyllogiſmos, v. g. *Tempore Quadrageſimæ, qui eſt ſub talibus circumſtantiis, ut habeat neceſſitatem carnis, non tenetur abſtinere a carnibus; ſed hodie, quo eſt tempus Quadrageſimæ, ego ſum ſub talibus circumſtantiis, puta indiſpoſitionibus, &c. ut habeam neceſſitatem carnis: ergo non teneor hodie abſtinere a carnibus:* in quo, & ſimili ſyllogiſmo, majorem univerſalem format ſynderesis, ſeu ethica; minorem vero particularem, & concluſionem efformat conſcientia, ſeu prudentia, in qua minori efformanda, nempe quod hic & nunc habeam neceſſitatem carnis, diverſa, imo major difficultas habetur, ita ut ſæpe viri doctiſſimi, qui faciliter judicant de majori, neſciant ſe determinare ad minorem, quia pendet ex variis conſiderationibus, & circumſtantiis particularibus, quæ haud ita faciliter diſcernuntur ab omnibus.

6 Ex quo fit, quod quamvis in univerſali judices eſſe in Quadrageſima jejunandum, ſi tamen in particulari judices hic, & nunc, ſub talibus circumſtantiis, non eſſe a te jejunandum; non jejunando, non peccas, quia licet agas contra prius judicium, non agis contra poſterius, in quo proprie conſcientia conſiſtit.

7 Conſcientia igitur eſt intrinſeca, & proxima regula, juxta quam ſuas actiones homo dirigere tenetur, a qua proxime derivatur in actum moralitas, bonitas nempe, aut malitia; lex vero æterna eſt regula remota, in quantum eſt radix, unde oritur bonitas, aut malitia objecti; quia tamen non transfundit in actum bonitatem, aut malitiam; niſi ut eſt in conſcientia, & ab ea proponitur voluntati, ideo conſcientia eſt regula proxima, cui ſi actus conformentur, ſunt boni; ſi difformentur, mali.

Hinc non raro contigit, ut actus ſit bonus: & objectum in ſe malum, & e converſo; unde ſi quis ex invincibili ignorantia judicaret, licitum eſſe furtum ad faciendum eleemoſynam pauperi graviter indigenti, furando non peccaret, quamvis ejus objectum ſit in ſe malum: quia actus non ſpecificatur ab objecto, ut eſt in ſe, ſed ut a conſcientiæ dictamine voluntati proponitur.

Conſcientia dividitur in rectam, erroneam, dubiam, probabilem, & ſcrupuloſam.

CONSCIENTIA RECTA,

8 SEu certa, *eſt quæ judicat objectum eſſe honeſtum, vel turpe, præceptum, vel prohibitum, ſicut revera eſt, abſque formidine de oppoſito:* ut cum judicas, ex nulla cauſa licitum eſſe mendacium.

CONSCIENTIA ERRONEA.

9 E*St, quæ ex principio certe falſo falſam concluſionem deducit: ſeu, quæ dictat aliquid eſſe faciendum, vel non faciendum, quod revera non eſt tale, abſque motivo probabili:* ut cum quis judicat licitum eſſe mentiri ad reparandum damnum alterius, & inde concludit, hic & nunc ſibi licere mentiri ad reparandum damnum ſui filii.

10 Conſcientia erronea ex ignorantia invincibili obligat ad actum dictatum, non obſtante, quod objectum ſit revera malum, unde excuſat a peccato, immo peccas, ſi ei non conformeris; quia ex *n.* 7. conſcientia eſt regula proxima, ſecundum quam actus noſtri regulari debent, eique conformari, ut ſint boni; unde quod eſt contra conſcientiam, peccatum eſt; juxta illud Apoſt. ad Rom. 14. *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Hinc conſcientia erronea dicitur recta, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, nempe in ordine ad nos.

11 Qui peccat ex conſcientia erronea, peccat peccato ejuſdem ſpeciei, & qualitatis, quam intellectus judicat; quia objectum ſpecificat actum, prout hic & nunc ab intellectu proponitur. Unde, qui habet rem cum libera, putans eam conjugatam, adulterium committit.

12 Et licet ſufficiat in confeſſione dicere: *Adulterium commiſi*, abſque eo quod exprimat id fuiſſe ex errore, conſultius eſt, ſi aperiat.

13 Conſcientia erronea ex ignorantia vincibili non obligat voluntatem, nec ad operandum, nec ad non operandum, ſed ad errorem deponendum, ita ut ſive juxta eam, ſive contra eam agas, peccas; gravius tamen, ſi contra; quia quando ante conſenſum tibi occurrit expreſſa dubietas, vel prudens ſuſpicio erroris, cum poſſis libere vincere errorem, illumque deponere, vel attentius rem conſiderando, vel conſilium quærendo a viro putato docto (ut ſupponitur) ſi non deponas, te exponis periculo peccandi, & inde peccas, tam ſi juxta, quam ſi contra conſcientiam agas. De ignorantia ſatis dictum eſt in *tom* 2. *n.* 375.

14 Diligentia ad ignorantiam vincendam, & ad noſtras obligationes inveſtigandas, non debet eſſe omnis poſſibilis, quia ſic totam Civitatem quis circuire deberet; quod eſt valde durum humanæ conditioni; ſed facienda eſt more humano, & remittenda judicio prudentis hic & nunc, & juxta qualitatem materiæ; major enim diligentia eſt adhibenda in iis, quæ ſunt juris naturalis, quam poſitivi; major, ubi adeſt damnum tertii, quam ubi non adeſt, major, dum de vita, quam dum de bonis agitur. Et univerſaliter ad illam diligentiam tenemur, quæ ſufficit ad formandum judicium probabile de re, quam inquirimus, juxta dicenda de conſcientia probabili a *n.* 60.

15 Hinc, ſi dubitas, an hodie ſit jejunandum, non teneris adire Epiſcopum, aut Parochum; ſed ſufficit, ſi interroges Concionatorem, aut virum probum, qui prudenter exiſtimetur, quod ſciat. Si dubitas, an hoc ſit peccatum; requiritur, quod interroges virum doctum in morali verſatum. Si dubium ſit in fide, requiritur, quod conſulas virum doctiorem, & in Theologia peritum, aut Parochum.

16 Quod ſi hic & nunc reperiaris ſub talibus circumſtantiis, ut immineat executio, aut omiſſio operis, quam conſcientia dictat, & tu non poſſis conſcientiam deponere, in quantum non adeſt, quem conſulas: tunc ignorantia redditur invincibilis, quoniam hic, & nunc eam ſuperare non vales. Unde talem conſcientiam ſequi teneris, & non peccas, quia eſt conſcientia invincibiliter erronea. Et ex D. Auguſt. *lib.* 3. *de lib. arbitr. cap.* 19. *Non tibi reputatur ad culpam, quod invitus ignoras; ſed quod negligis quærere, quod ignoras; v. n.* 10. *&* 33.

CONSCIENTIA DUBIA,

17 SEu dubium *eſt ſuſpenſio intellectus circa utramque partem contradictionis; & tunc* habetur, quando intellectus pendet in æquilibrio, in neutram partem potius inclinans, ſaltem notabiliter, etiam ſi aliqualiter leviter conjecturet ſine probabili ratione de altera earum.

18 Ab opinione differt, quia dubitans ad neutram partem ſe determinat, ſed anceps manet, & ſuſpenſus; opinans vero determinate uni parti aſſentitur.

19 Dubium eſt duplex, negativum ſcilicet, & poſitivum. Negativum, *eſt ſuſpenſio intellectus in defectu motivi, & rationis, circa utramque partem contradictionis*. Sic ruſticus dubitat, an hodie debeat jejunare, ex ſola ignorantia, qua neſcit, an ſit, vel non ſit præceptum. Poſitivum, *eſt, cum intellectus conſideratis rationibus, & motivis, ſive levibus, ſive probabilibus, pro utraque parte contradictionis, manet in æquilibrio, & ſuſpenſus ad neutram partem ſe determinans.*

20 Ex quo tria colliges, 1. quod ſi rationes leves ſint pro utraque parte contradictionis, dubium eſt poſitivum: quia ex motivis poſitivis. Imo rationes leves fortius cauſant dubium, quam probabiles. Si vero ratio levis ſit pro una ſolum parte, dubium eſt negativum, & ratio eſt contemnenda pro ea parte pro qua ſtat, quia dubium debet eſſe prudens.

21 Secundo, quod dubium ab opinione differt, non quia opinio habet rationes probabiles pro utraque parte, ſed quia eſt judicium, & aſſenſus determinatus ad alteram partem, licet cum formidine de oppoſito: dubium vero dicit ſuſpenſionem aſſenſus, & judicii determinati ad alteram partem; nam ſæpe, licet ſint rationes probabiles pro utraque parte, intellectus inexpertus neſcit prudenter ſe determinare ad alteram partem, ſed manet dubius, & ſuſpenſus; hinc ſtat dubium cum motivis probabilibus pro utraque parte quæ in intellectu experti & prudentis ſufficerent ad formandum judicium determinatum opinativum, ſeu probabile.

22 Tertio, quod ad dubium tria requiruntur, 1. ſuſpenſio judicii in utramque partem, 2. cogitatio de utraque parte contradictionis, 3. quod ſuſpenſio ſit ex defectu motivi actu determinantis ad alteram partem. Hinc, ſi quis non cogitat de utraque parte contradictionis, tunc non erit dubium, ſed diſtractio, aut oblivio, de qua non curamus.

23 Item dubium eſt duplex, juris, & facti. Dubium juris eſt dubium de lege, ſeu obligatione, ut cum dubitas, an hodie urgeat præceptum audiendi ſacrum, vel non. Dubium facti, cum dubitas, an aliquod opus ſis factum, vel omiſſum; ut cum dubitas, an confeſſus ſit peccatum, quod commiſiſti, vel non: An horas recitaveris, vel non.

24 Denique dubium, aliud eſt ſpeculativum, aliud practicum: ſpeculativum eſt, quando dubitas de malitia, aut bonitate objecti, ſeu actus in genere; ut cum dubitas, an hodie ſit præceptum audiendi ſacrum: An res, quam poſſides, ſit tua, &c. Practicum eſt, quando dubitas de malitia, aut bonitate actionis hic & nunc exercendæ, ut cum dubitas, an hodie excuſeris ab auditione ſacri: An hic, & nunc tenearis reſtituere.

25 Qui operatur cum conſcientia ſpeculative dubia, non peccat, ſi practice judicet opus illud eſſe hic & nunc ſibi licitum: quia conſcientia practica eſt regula proxima: *v. n.* 5.

26 Qui vero operatur cum conſcientia practice dubia, peccat peccato ejuſdem qualitatis, & ſpeciei cum eo, de quo dubitat; quia ſe exponit periculo peccandi eo peccato, cum non habeat judicium determinatum de honeſtate ſui actus: *v. n.* 11.

27 Hinc debet ſuam actionem ſuſpendere, donec re mature, ſed humano more examinata, dubium prudenter deponat, formando judicium determinatum de honeſtate actionis: *v. n.* 77. 14. *&* 15.

28 Dubium autem deponi debet prudenter, & rationabiliter, & non ſufficit, ſi leviter ex ſolo voluntatis imperio; unde motivum eſſe debet rationabile, & prudens, ſufficiens ad formandum judicium prudens.

29 Hic valde juvat attendere ad regulas juris communis, præſertim ad duas: *In dubiis tutior pars eſt eligenda: In dubiis melior eſt conditio poſſidentis*. Quæ regulæ non ſunt oppoſitæ; nam ſi ſuperveniat dubium, an res, quam bona fide poſſides, ſit alterius, tunc, ſi facta diligentia non certe tibi conſtet eſſe alterius, ſed adhuc maneas dubius, tutius eſt, ut teneas partem, quæ poſſeſſioni favet: juxta aliam regulam: *Tene certum, & omitte incertum*. Et in dubiis benigniorem partem ſequi non eſt minus juſtum, quam tutius.

30 Si facta diligentia invenias motivum, quo dignoſcas, alteram partem eſſe vere probabilem, tunc potes illam eligere, juxta dicenda de conſcientia probabili: quia tunc conſcientia dubia tranſit in probabilem.

31 Si facta diligentia adhuc maneas dubius, tunc debes operationem ſuſpendere, uſquequo ulteriori diligentia adhibita, rationabiliter dubium deponas.

32 Quod ſi neceſſario operari debeas, tunc debes eligere partem tutiorem, nempe id, in quo non eſt periculum peccandi, aut quod eſt minus malum; nam *ex cap. duo mala, & c. Nervi, diſt.* 4. *ex duobus malis minus eſt eligendum*: de quo fuſius infra: tunc inquam non eligis illud ut malum, ſed ut bonum, quia hic, & nunc in tali caſu nihil facere potes, quod melius ſit. Denique ſi utrumque appareat æquale, tunc potes eligere, quod vis, quia tunc ignorantia eſt invincibilis. Quod eſt verum, etiam ſi in tales anguſtias conſtitutus reperiaris ex tua præterita negligentia culpabili; tunc namque ſufficit, quod de præterita negligentia doleas.

33 Exemplum. Si die feſto tu aſſiſtens infirmo periclitanti, dubites, aut ex conſcientia erronea putes eſſe æquale peccatum deſerere infirmum, & omittere ſacrum, & diligentiam adhibere non valeas, quatenus peritum promptum non habeas, quem conſulas; tunc potes ſine peccato, quam partem mavis eligere; quia in tali caſu ignorantia eſt invincibilis, operatio imminet, & non vales utrumque præceptum exequi, Charitatis, & Religionis.

34 Cæterum regulæ *n.* 29. relatæ ſunt fere ſufficientes ad rationabiliter deponendum dubium, quando propria materiæ motiva non ſuppetunt, unde breviter expendentur.

In dubiis tutior pars eſt eligenda.

35 Hæc regula non ſemper habet vim præcepti, ſed ſæpe vim conſilii.

36 Tenemur ex præcepto partem tutiorem eligere in dubiis, ſive facti, ſive juris, quoad valorem Sacramentorum. Item quando aliter immineret proximo periculum gravis damni, ſeu quando non licet ſequi opinionem probabilem, relicta tutiori, ut infra.

37 In aliis vero materiis non eſt cum tanto rigore diſcurrendum, non tenemur inquam eligere partem tutiorem, niſi lex aliqua præcipiat, ut pars tutior eligatur; quod maxime eſt verum, ſi ex parte tutiori grave aliquod incommodum ſequeretur. Ratio eſt: quia in aliis materiis non habetur periculum, quod in prioribus caſibus, quale eſt periculum invaliditatis Sacramenti, aut damni gravis proximi.

38 Exempla. Si dubium ſit, an infans fuerit baptizatus: An ſub legitima forma, & intentione, debet iterum ſub conditione baptizari. Sic medicus tenetur tutius medicamentum eligere, ſi poſſibilitas adeſt.

39 In dubio, an ſis illegitimus, aut irregularis, non teneris ſequi partem rigidiorem, & tutiorem, quod ſis talis; quia melior eſt conditio poſſidentis; & in dubiis favendum eſt Reo; nam Reo ſufficit obligationem negare, quam Actor tenetur probare. Quo non obſtante, *ex cap. Ad audientiam, & cap. Significaſti*, determinatur, quod in dubio homicidii cenſeri debeat quis irregularis, & quod teneatur ſe abſtinere a miniſterio Altaris; ubi lex potius attendit ad reverentiam Altaris, quam ad commodum privatæ perſonæ. Eum tamen non vult beneficiis Eccleſiaſticis ſpoliari, quia non vult ob ſolum dubium tam notabile detrimentum inferre.

In dubiis melior eſt conditio poſſidentis.

40 Quæ regula univerſaliter locum habet nedum in materia juſtitiæ, verum etiam in materia aliarum virtutum, veluti, legis, &c. quia univerſaliter jus actuale certum unius, quod in actuali poſſeſſore ſupponitur, non debet vinci per ejus dubium alterius. Hinc qui bona fide poſſidet equum, non tenetur eum reſtituere per dubium ſuperveniens, quod ſit Petri.

41 Item locum habet nedum de poſſeſſione rei, aut juris, ſeu legis, ſed etiam libertatis; itaut, ſi facta diligentia, adhuc dubium perſeveret, licitum eſt dubitanti ſuæ libertati favere, & partem, quam vult, ſequi, ut a *n.* 29. quia libertas eſt maximum bonum naturale a Deo collatum homini, qua voluntas dicitur potentia animæ Regina, & de qua Poeta cecinit: *Non bene pro toto libertas vanditur auro*. Unde nemo eſt ſpoliandus libertate ob obligationem dubiam.

42 Libertas autem cedit legi, ita ut ſi poſſeſſio ſtet pro lege, ſpolietur homo poſſeſſione ſuæ libertatis; quia noſtra libertas non eſt a lege ſoluta, ſed ſubdita Deo, & inde poteſtati, juxta illud Pauli *ad Rom.* 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non eſt enim poteſtas, niſi a Deo: &c. itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.*

43 Exempla. In dubio, an lex adſit, aut præceptum, manet in poſſeſſione libertas: quia nemo ſpoliari poteſt jure, quod certo poſſidet, per obligationem dubiam, aut impedimentum dubium.

44 Hinc eum, qui dubius de media nocte comedit, & qui mane incepit dubitare, an comederit, aut biberit poſt mediam noctem, poſſe mane communicare, docent Diana, Bardi, Verricelli, & alii Doctores graviſſimi. Et ſimiliter eum, qui nocte Jovis dubitat, an ſit media nox, poſſe carnibus veſci: v. ver. Jejunium.

45 In qua tamen re ego puto; ut ſic dubitans, ob Sacramenti reverentiam, mane a communione ſe abſtineat, niſi adſit neceſſitas, aut urgens cauſa communicandi.

46 Certus de lege, dubius tamen, an caſus particularis ſit ſub ea comprehenſus; non ligatur lege, ſed ſtat in poſſeſſione libertatis, quia pro tali caſu in particulari non conſtat de lege. Unde ſi es certus de præcepto, quod hodie ſit dies feſtus, & tenearis ab operibus ſervilibus abſtinere, dubites tamen, an pingere, aut typos componere, ſit opus ſervile, non obligaris ab illo abſtinere. Semper tamen recurrunt dicta de diligentia præmittenda, ex *n.* 13. *ad* 16.

47 E contra, ſi conſtat de lege, ſed dubitas, an ei ſatisfeceris, ſatisfacere teneris; quia poſſeſſio ſtat pro lege, cui quidem cedit libertas. Hinc dubitans, an horas perſolverit, tenetur illas perſolvere.

48 Dubius de legis juſtitia, obedire tenetur, quia Superior eſt in poſſeſſione juris præcipiendi, quo ſpoliari non poteſt per purum dubium ſubditi.

49 Certus de lege, dubius, an ſit acceptata, aut poſtea abrogata, lege ligatur, quia poſſeſſio ſtat pro lege, quæ eſt prior dubio. Quamplures autem tenent, dubium, an lex ſit acceptata, non ligari lege; quia cum lex ſaltem civilis ſine acceptatione ſit invalida, dubium, an lex ſit acceptata, par eſt, ac dubium, an lex adſit, de quo *n.* 199. unde poſſeſſionem ſtare dicunt pro libertate.

CONSCIENTIA PROBABILIS.

56 *Eſt judicium gravi ratione vel auctoritate munitum.*

51 Dicitur probabilis extrinſece per auctoritatem; intrinſece per rationes ab auctoritate diſtinctas.

52 Differt a conſcientia dubia, quia in dubio motiva relinquunt intellectum ſuſpenſum, in opinione per ſe ſufficiunt ad terminandum intellectum prudenter ad alteram partem. Quæ differentia non ſemper provenit ex parte motivorum, ſed etiam ſæpe ex parte ſolius intellectus, virtutem motivorum penetrare neſcientis.

53 Item opinio alia eſt vere probabilis, quæ ſcilicet gravi nititur fundamento: alia eſt tenuiter probabilis, quæ ſcilicet eſt leviter, aut dubie probabilis, in quantum levi nititur fundamento, unde impropriè dicitur probabilis, non vere; quia cum ſit levi munita fundamento, non eſt ſufficiens ad formandum judicium prudens, quod ſecundum eam liceat hic & nunc operari. Talis 1. eſt opinio, quam unus, vel alter docet, & non habet rationem intrinſecam; vel ſi habet, non eſt firma, ſed levis, 2. Si unus, vel alter eam doceat, quamplures autem Doctores claſſici eam parum tutam, aut non audiendam aſſerant, 3. Si per tranſitum unus, vel alter eam aſſerat, ſine ſufficienti examine, præſertim ſi alius, qui ex profeſſo de ea agit, firma ratione oppoſitum teneat. In his namque, & ſimilibus caſibus, cum talis opinio ſit leviter probabilis, & ad ſummum dubiæ probabilitatis, non licet ei prudenter adhærere: ſed eligenda eſt pars tutior, juxta regulam dubii: *vid. propoſit.* 3. ab Innoc. XI. *damn. p* 4.

54 Unus autem auctor poteſt facere opinionem vere probabilem, ſi plures claſſicos Doctores pro ea citet, & ſit fidus in citando: hac ratione, qui libros non habet, recte agit, dum acquieſcit conſilio alicujus viri docti in morali periti, aſſerentis talem opinionem eſſe probabilem.

55 Item poteſt contingere caſus, ut opinio unius Doctoris ſit vere probabilis, etiam ſi quamplures Doctores contrarium teneant: ſi Auctor ille non ſit novitatis amicus, ſed veritati ſtudeat, & valde peritus; quod ex aliis ejuſdem doctrinis colligi poteſt: & rationes ita firmas afferat, quæ faciliter aliorum rationes infringant: ratio enim eſt anima legis.

56 Demum idem eſt, ſi Auctor ille ſuam aſſertionem firmiter ex principiis communibus deducat.

57 Hinc nonnullas propoſitiones damnatas videmus, quæ antea ut firmæ a quamplurimis vulgatis Doctoribus docebantur.

58 Præfatis autem qualitatibus, & adminiculis ſecluſis, non ſufficit unus Auctor modernus ad conſtituendam opinionem probabilem: *v. prop.* 27. ab Alex. VII. *damn.*

QUÆSTIO

59 Celebris eſt: *An liceat ſequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, in concurſu opinionis probabilioris, ſeu tutioris.*

ASſertio 1. Quando agitur de ſola honeſtate actionis, an licita ſit, vel non, licitum eſt ſequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, relicta probabiliori, ſeu tutiori.

Hæc ſententia non eſt moderna, ut dicunt contrarii, maxime Fagnanus *in* 1. *lib. Decr. C. Ne innitaris, &c.* & Gonzales: ſed ſatis antiqua, quam innumeri Doctores, tam recentes quam antiqui, docent: quos referunt, & ſequuntur Verricelli *tr.* 2. *qu.* 10. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 3. §. 4. *n.* 22. Maſtrius *diſ.* 1. *q.* 4. Cardenas *diſc.* 4. *c.* 1. Gobat *tom.* 1. *tr.* 1. *n.* 100. *& tom.* 2. *In quinario tr.* 1. Mendo *in Epith. in diſcurſu circa opin. prob.*

60 Ratio principalis eſt: Primo, quia qui operatur

tur juxta opinionem minus probabilem & minus tutam, non temere, ſed prudenter operatur, quoniam non ex levi, ſed ex gravi fundamento movetur; opinio enim minus probabilis, & minus tuta, eſt gravi fundamento munita; eſt namque ſermo de opinione minus probabili, quæ eſt vere probabilis, & tuta; & cum liceat prudenter operari, licitum eſt ſequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, quæ ſit vere probabilis, probabiliori, & tutiori relicta, quando agitur de ſola honeſtate actionis.

61 Secundo, quia ſententia, quæ univerſaliter in omni materia negat, non parum angit conſcientias ſcrupulis, 1. Quia multiplicat obligationes, & præcepta, dum univerſaliter obligat ad ſeligendas opiniones probabiliores & tutiores, 2. Quia frequenter difficile eſt, præſertim timoratis, opiniones ſtatera ponderare; & inde probabiliores ſeligere: nam etiam quoad hoc non vulgare eſt diſſidium inter Auctores peritiſſimos, qui ſibi contradicunt; quilibet enim probabiliorem ſuam putat opinionem, id negantibus iis: quod maxime liquet inter Doctores celebres duarum inſignium ſcholarum Thomiſticæ, & Scotiſticæ; jugum autem Chriſti eſt ſuave, & onus leve.

Confirmatur: leges divinæ poſitivæ ſunt interpretandæ benigne, *Eccli. 4. In judicando eſto pupillis miſericors.* Et Matth. 11. *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Ita & leges Eccleſiaſticæ, & Canonicæ, *c. obligant*, 27. *q.* 7. Eo maxime quia jus Canonicum imitari debet jus divinum, quoad fieri poteſt: Innoc. III. *C. qualiter, quando 2. de accuſat. Qualiter, & quando a Magiſtratu Eccleſiaſtico procedendum ſit ad puniendos ſubditorum exceſſus, ex authoritatibus novi, & veteris Teſtamenti colligitur, ex quibus poſtea proceſſerunt Canonicæ Sanctiones.*

Et Gerſon *n.* 133. apud Gobat *tom.* 2. *tr.* 1. *ſect.* 12. *n.* 180. *Cum nulla juris ratio patiatur, ut quæ ſalubriter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipſorum commodum producamus ad ſeveritatem, text. l. 15. ff. de leg.* Idem monitum in ſpecie de lege poſitiva Chriſti quoad Confeſſionem Sacramentalem, Confeſſariis tradit Jacob Granadus 5. part. de Sacramen. Controv. 7. *tr.* 14. *reſ.* 5. *Cum ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere ſit unum ex difficilioribus, quæ humanæ imbecillitati in lege Chriſti præcepta ſunt, reddantur, quoad fieri poteſt, minus difficilia, quæ ad illius uſum, ſeu ſuſceptionem ſpectant.*

Cum igitur Confeſſarius ſequendo opinionem benigniorem, quæ ſit vere, & certo probabilis, minus difficilia reddat ea, quæ ad Sacramentalis Confeſſionis uſum ſpectant, licite poteſt eam ſequi.

Quatuor tamen cum limitationibus. 1. Ut ſolum agatur de honeſtate actionis, & non in caſibus ſecundæ Aſſertionis. 2. Niſi aliunde conſtet, aliam fuiſſe mentem legislatoris. 3. Niſi opinio benigna repugnet receptæ conſuetudini loci. 4 Niſi opinio, quæ ſecundum ſe eſt probabilis, ob particulares circumſtantias loci, temporis, perſonarum, &c. non ſit in individuo, ſeu hic & nunc practice improbabilis, Gobat, *tom.* 2 *tr.* 1. *ſect.* 1.

62 Tertio, æque injuſtum eſt obligare ad indebita, quam a debitis eximere. Hinc æque mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur Confeſſarius, qui ex culpabili negligentia in re examinanda obligat ad reſtituendum pœnitentem, qui non debet, quam qui deobligat eum, qui debet. Et ſi laxitate erraverunt plures, rigore erraverunt alii. Sic S. Cyprianus, dum dixit, Baptizatos ab Hæreticis neceſſario rebaptizandos: Manichæi tenentes non eſſe licitum carnibus veſci, &c.

63 Sæpe audivi dictum: *Extrema ſunt vitioſa. In medio conſiſtit virtus.* Et Eccleſiaſtes cap. 7. ait: *Juſtus perit in juſtitia ſua, &c. Noli eſſe juſtus multum, neque plus ſapias, quam neceſſe eſt, ne obſtupeſcas.* Hæc addidi, non quia ſententiam negativam improbare velim, ſed ſolum ut rigoris titulus illi favere non videatur.

64 Inde clara eſt ſolutio ad rationem in oppoſitum, videlicet, quod ſequens opinionem minus probabilem, ſe exponat periculo peccandi. Qui enim eligit opinionem vere probabilem, licet minus probabilem, aut minus tutam, non ſe exponit periculo peccandi formaliter, quia prudenter operatur, & qui prudenter operatur, non peccat; nam qui peccat, imprudenter operatur.

65 Et licet contingere poſſit, quod actus ille revera ſit contra præceptum, & quod opinio revera ſit falſa, non officit. 1. Quia actus ille ſolum erit peccatum materiale, quatenus revera a parte rei actus eſt prohibitus, ſeu contra præceptum, & opinio eſt falſa; at non erit peccatum formale, quia talis malitia, & falſitas non eſt prudenter cognita, nec volita, imo actus eſt prudenter cognitus conformis præcepto, & opinio ut vera. 2. Quia etiam id contingere poteſt in popoſitione putata probabiliori, contingere inquam poteſt, ut propoſitio, quam tu putas probabiliorem, ſit revera falſa, & tua operatio ſecundum eam ſit contra præceptum; ac proinde peccatum materiale, quod evidenter conſtat Deo, nam ex duabus propoſitionibus contradictoriis una eſt neceſſario vera, & altera falſa. Hinc plures propoſitiones modo ſunt damnatæ, quæ antea probabiliores putabantur a pluribus.

66 Tertio, quia qui ſic operatur, operatur juxta ſententiam in actu ſignato probabiliorem; nam ſententia, quæ concedit eligi poſſe opinionem minus probabilem, quando agitur de ſola honeſtate actionis, eſt probabilior, & tutior; probabilior, quia magis accedit veritati, ut conſideranti rationes patet, & ut tenent omnes ejus ſectatores. Tutior, quia minuit innumera pericula peccati formalis: minuit enim tot obligationes, quot ſunt opiniones probabiliores in intellectu operantis; tutius autem eſt vitare pericula peccati formalis, quo Deus certo offenditur, quam alicujus peccati materialis, quo certo Deus non offenditur, cum a culpa mortali excuſet ingnorantia invicibilis, aut vere probabilis.

Hinc ait Cardenas *diſ.* 4. *cap.* 1. *n.* 8. opinionem minus probabilem, quæ eſt vere probabilis, *improprie vocari minus tutam, quia formaliter eſt tutiſſima, & ſolum dici materialiter minus tutam, quatenus exponitur peccato materiali.*

67 Quarto, quia qui operatur ſequens opinionem vere probabilem, habet conſcientiam practice certam, quod licite operatur: ultra enim actum opinativum directum, explicite aut virtualiter habet actum reflexum, quo certo judicat ſe licite operari, dum hic & nunc operatur ſecundum opinionem vere probabilem.

68 Dices 1. Qui ſequitur opinionem minus probabilem, relicta opinione ſibi probabiliori, agit contra conſcientiam; agit enim contra judicium proprium, quod oppoſitum magis veritati accedat; igitur peccat: 1. Quia ad Rom. 14. *Quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Et ex C. Ex litteris de reſtit. ſpoliat. Quod fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam.* 2. Quia agit cum formidine de oppoſito, & ſe exponit periculo peccandi.

Reſp. negando antecedens: hic namque non agit contra conſcientiam; ſed juxta conſcientiam certam; certum inquam eſt 1.

Quod opinio, de qua loquimur, licet ſit minus probabilis, ſit vere, & certe probabilis, quia gravi nititur fundamento. Et quia (ut advertit Mendo) opinio certo probabilis non amittit ſuam probabilitatem per aliam probabiliorem, ſed per aliam certam: quoniam probabilitas ſoli certitudini aut falſitati opponitur. Et major probabilitas non excludit

falſi-

falſitatem. Hinc ex Ariſt. *Multa falſa ſunt probabiliora veris.*

Certum inſuper eſt, 2. Quod quilibet poſſit prudenter & licite operari juxta opinionem vere, & certo probabilem: igitur certum eſt, quod poſſit quis prudenter, & licite operari juxta illam.

Quod judicium eſt certum, cum ſequatur ex duabus præmiſſis certis, & hoc judicium eſt conſcientia: Conſcientia enim eſt judicium concluſionis particularis, ſeu dictamen de actione, hic & nunc licita, vel illicita, *ex num.* 5.

Unde, qui hic & nunc agit juxta opinionem minus probabilem, non agit probabiliter & cum formidine, ſed certo certitudine, quod actio ſit prudens, & licita: agit enim juxta judicium ultimum jam explicatum, quod eſt certum, adeoque actio agentis remote fundatur in probabilitate, & formidine, proxime vero in certitudine judicii ultimi, quod eſt conſcientia. Quod ſufficit, ut quis prudenter, & licite agat, abſque eo, quod periculo proximo peccandi ſe exponat: alioquin nulla actio, quæ per opiniones regulatur, eſſet licita: quia eo ipſo, quod eſt opinio, licet probabilior, formido remota non poteſt a judicio ultimo excludi. Sufficit igitur ad licite operandum, quod conſcientia certitudinem talem habeat, quæ formidinem proximam excludat.

Tum quia (ut ait Mendo) regula operandi non eſt probabilitas, ſed recta ratio, videlicet ultimum judicium practicum, ſeu conſcientia: adeoque, ſicut non tenetur quis ad melius in genere boni; ita neque ad certo probabilius in genere certo probabilis.

Item: quia hic operans poteſt habere judicium reflexum, quod opinio, quæ ſibi apparet minus probabilis, ſit probabilior, immo in ſe vera, & quidem prudenter; quia regulariter opinio, quæ uni, aut eidem modo [illegible] probabilior, alteri, aut eidem poſtea apparet minus probabilis.

Confirmatur; quia qui ſic operatur, non judicat opinionem probabiliorem eſſe veram; alioquin judicaret oppoſitam, juxta quam operatur, eſſe falſam, cum una ſit veritas; ſed ſolum judicat eam magis apparere veram: ſæpe autem, quæ magis apparent vera, re ipſa ſunt falſa. Hinc Cajet. 2. 2. *quæſt.* 10. *art.* 7. *in fine: Contingit aliquando magis apparere, percipi, ſatisfacere, & movere argumenta falſa, quam ſolutiones eorum.*

69 Dices 2. Qui agit juxta opinionem minus probabilem in concurſu opinionis probabilioris exiſtentis in eodemmet ſuo intellectu, judicat actionem ſuam eſſe probabiliter, imo magis probabiliter illicitam: ergo peccat.

Reſp. cum Verricelli *tract.* 2. *quæſt.* 11. *num.* 4. judicium illud de malitia actionis eſſe ſpeculativum, non practicum; nam eo ipſo, quod voluntas ſe determinet ad agendum juxta judicium, quod habet, quod actio ſit vere probabiliter licita, practice, & exercite judicat eſſe licitam, & ſic non peccat, ſed ſolum adeſt tunc formido peccati, minime judicium practicum, quod peccet.

Confirmat, ut ſequitur; *Alioquin ſequeretur (quod etiam fatetur* Cajet. *tom.* 1. *opuſc. ultim. reſp.* 13. *in fine) ſcrupuloſum, qui cum judicio practice ſcrupuloſo operaretur, mortaliter peccare; quod eſt duriſſimum; nam devotiſſimæ mulieres, & viri ſcrupuloſi infinita peccata mortalia quotidie committerent, cum tamen doctiſſimi Confeſſarii nec eos audire curant, imo etiam ſine præmiſſa Confeſſione plerumque jubent ſacram accipere Euchariſtiam.*

70 Plures rationes in oppoſitum ſileo, quia ſatis ſolvuntur ex dictis. Aliæ confundunt probabilitatem cum dubio, in quo jam dictum eſt, *num.* 32. partem tutiorem eſſe eligendam. Aliæ confundunt conſilium cum præcepto, quando non negamus, conſilium eſſe ſequi opinionem probabiliorem. Aliæ demum loquuntur non de vera probabilitate, ſed de tenui; quam quidem jam reſpuendam eſſe diximus *numero* 63.

Fateor tamen, quod, ſi ſtante probabilitate opinionis, tu habeas promptum modum ad indagandam certam notitiam veritatis, ad eam teneris; & ea habita, juxta eam operari obligaris, relicta omni opinione tam minus probabili, quam probabiliori; quia certitudo omnem vincit opinionem, cum eſſentialiter excludat formidem; tunc enim evadis certus de falſitate opinionis.

Hinc accedente aliqua experientia, quæ rem certam reddat, aut determinatione Eccleſiæ, haud amplius licet ſequi opiniones prius putatas probabiles, ei oppoſitas.

71 Ex his ſequitur, 1. aliud eſſe, opinionem eſſe probabiliorem, & aliud eſſe tutiorem. Opinio dicitur probabilior, quatenus ex vi rationum apparet magis veritati accedere. Dicitur tutior, quæ magis excludit peccatum: unde in dubio, an emiſeris votum, licet tutius ſit, ſi exequaris; ſic namque numquam committes peccatum, neque materiale: probabilius autem eſt, quod non obligaris, quia non eſt facienda ſolutio certa pro dubio incerto: in dubio autem ſenſu ſæpe opinio probabilior dici poteſt etiam tutior, vide *num.* 29.

72 Secundo, poſſe unum ſequi opinionem probabilem alienam: quia tunc non dicitur agere contra conſcientiam propriam, ſed ſuam conſcientiam conformare alienæ, & facere hic & nunc propriam conſcientiam alienam prudentem, forte veriorem, ſæpe enim amor proprius obnubilat intellectum. Eadem ratione poteſt quis dare conſilium juxta ſententiam contrariam vere probabilem.

73 Tertio, teneri Confeſſarium abſolvere pœnitentem alias diſpoſitum juxta ſententiam ipſius pœnitentis, dummodo ſit vere probabilis, quia pœnitens habet jus ad eligendam opinionem vere probabilem, & ut alias diſpoſitus abſolvatur.

74 Aſſertio 2. Non licet ſequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, relicta probabiliori, & tutiori, ſi exinde ſequatur certa injuria, aut periculum gravis mali ſibi, aut tertio, vel ſi adſit conventio, aut lex in contrarium; ſed tunc tenemur ſequi opinionem probabiliorem, & tutiorem.

Ratio eſt, quia opinio tutior eſt, quæ non exponit periculo certæ injuriæ, aut gravis damni proprii, vel alieni: minus tuta eſt, quæ ad id exponit; ex præcepto autem tenemur in noſtris actionibus vitare certam injuriam, aut grave damnum proprium, vel alienum, adeoque ſequendo opinionem minus probabilem, & minus tutam, non poſſumus actionem noſtram cohoneſtare, quando ex illa ſequitur periculum certæ injuriæ, & gravis damni. Unde ſi quod prope arborem moveri vides, probabile putes eſſe feram, probabilius tamen, aut etiam probabile putes eſſe hominem, abſtinere debes a jaculando ob periculum gravis damni, uſquedum majori, & ſufficienti adhibita diligentia, firmiter judices eſſe feram.

IN SACRAMENTO

75 TAm adminiſtrando, quam recipiendo, non licet ſequi opinionem probabilem relicta tutiori, quoad valorem, extra caſum neceſſitatis; quia exponeretur Sacramentum periculo fruſtrationis, quod nedum cedit in grave damnum recipientis, qui exponitur periculo, ut privetur fructu Sacramenti; verum etiam in certam injuriam, & irreverentiam Sacramenti, quod exponitur periculo, ut fruſtretur fine, ad quem fuit a Chriſto inſtitutum.

Ubi Pontifex (ut vides) vult te debere ſequi opinionem tutiorem, etiam ſi tutior ſit minus probabilis,

lis, Cardenas *diſc.* 3. nam abſolute excludit opinionem probabilem in concurſu tutioris.

76 Hinc non licet baptizare in lixivio, aqua roſacea, nivali, aut in digito, quia hæ opiniones probabiles ſunt minus tutæ, quæ exponunt Sacramentum periculo fruſtrationis, non ſic opiniones oppoſitæ negativæ.

77 Licet autem in caſu neceſſitatis, quia tunc dictæ opiniones minus tutæ evadunt per accidens tutiores in comparatione ad earum omiſſiones: unde, ſi in neceſſitate baptizandi infantem, non adſit probabilitas habendi aquam naturalem, aut eum abluendi in capite, licitum eſt eum baptizare ſub conditione lixivio, in digito, &c. quia in tali caſu tutius agis ſalutem animæ infantis, quam nullo modo eum baptizando.

78 Sacramenta enim, cum fuerint a Chriſto inſtituta in ſalutem fidelium, in caſu extremæ neceſſitatis, de mente legislatoris, cedunt juri ſuo, *ne exponantur periculo nullitatis*, ut fideles non exponantur periculo damnationis. Et inde fit, ut per accidens Religioni prævaleat charitas ſuccurrendi ſaluti animæ extreme indigentis.

79 Eo maxime, quia in hujuſmodi caſu nulla injuria Sacramento irrogaretur: quia exerceretur ſub conditione prudenter concepta, ut rite advertit Sieri *num.* 80.

80 In his autem caſibus, in quibus Sacramentum confertur juxta opinionem minus tutam, aut cum requiſitis dubiis, Sacramentum, neceſſitate ceſſante, eſt iterandum ſub requiſitis certis. Hinc infans ex neceſſitate baptizatus in digito, baptizari debet in capite, hoc apparente: idque ob charitatem proximo debitam, ne exponatur damnationis periculo; cum fuerit baptizatus juxta doctrinam dubiam, aut probabilem minus tutam.

81 Quando agitur de ſolo modo adminiſtrandi, aut recipiendi Sacramentum, qui non redundat in valorem, quatenus valor ſemper eſt certus, licet ſequi opinionem minus tutam, ſed vere probabilem, juxta dicta in 1. aſſertione: *v. prop.* 1. *damn.* ab Innoc. XI.

DE VALORE SACRAMENTI

Quantum ad ea, quæ pertinent ad juriſdictionem Miniſtri.

82 DIdacus de la Fuente Hurtado in ſua Theol. Refor. noviſſime anno 1701. edita, tenet circa juriſdictionem, & alia, quæ ad valorem Sacramenti ex diſpoſitione Eccleſiæ requiruntur, licitum eſſe uti opinione probabili: quam ſententiam dicit eſſe moraliter certam, & firmat auctoritate quamplurium Doctorum.

83 Cardenas *diſc.* 2. *n.* 139. refert, quod ſequitur: *Dicunt aliqui, ſe audiviſſe a Theologis Romanis, qui adſuerunt tractatui de condemnatione harum propoſitionum, non fuiſſe intentionem Pontificis, nec S. Congr. quod damnatio primæ propoſitionis intelligatur de iis, quæ pertinent ad juriſdictionem, cujus conceſſio, extenſio, vel limitatio ſpectat ad Eccleſiam, ſed dumtaxat de iis, quæ ſunt juris divini, ſcilicet de partibus Sacramenti Pænitentiæ?*

84 Quidquid autem de hoc ſit. Præmitto cum *Cardenas*, quod licet ſit juris Eccleſiaſtici juriſdictionem Sacerdoti conferre, ampliare, aut reſtringere; de jure divino eſt, quod nullus Sacerdos poſſit valide ſine juriſdictione abſolvere. Colligitur ex Trid. *ſeſſ.* 14: *cap.* 7. quo præmiſſo

85 Dico: In Sacramentis tam adminiſtrandis, quam recipiendis, extra caſum neceſſitatis, non licet ſequi opinionem probabilem minus tutam, relicta tutiori, quoad juriſdictionem miniſtri, niſi opinioni probabili addatur circumſtantia, quæ reddat juriſdictionem moraliter certam. Cardenas *cit.*

86 Ratio primæ partis eſt eadem de *num.* 75. quia juriſdictio ſpectat ad valorem Sacramenti, ita ut ſine ea non minus fruſtraretur Sacramentum, quam ſine materia, forma, aut intentione.

87 Ratio ſecundæ: quia tunc non ſumus in linea puræ opinionis probabilis, ſed in linea doctrinæ certæ.

DECLARATUR.

88 TAlis circumſtantia adeſt, ſi ſententiæ minus tutæ accedat determinatio Eccleſiæ, deciſio Sacrorum Canonum, conſuetudo, communis ſenſus Theologorum, & Patrum; aut ſi opinio tutior ſit improbabilis, non vere probabilis, ſeu tenuis probabilitatis, vel ſcrupuloſa.

89 Hinc primo. Tutius eſt ad Sacramenti pœnitentiæ valorem, ſi adhibeamus contritionem, ſeu amorem benevolentiæ. Et tamen ſententia docens ſufficere attritionem, eſt licita in praxi; quia quamvis non ſit ab Eccleſia definita, eſt moraliter certa; nam Alex. VII. per Decr. die 5. Maji 1667. in virtute S. Obedientiæ, & ſub excommunicatione S. Sedi reſervata, prohibuit ulli parti cenſuram inferre.

90 Et rite, quia timor gehennæ ſine amore benevolentiæ poteſt per ſe excludere omnem voluntatem, & amorem peccandi. Hinc Matth. 1. Chriſtus timore ad pœnitentiam invitat: *Dico vobis: timete eum, qui poteſt & corpus & animam perdere in gehennam.* Inſuper attritio ex puro timore gehennæ eſt actus honeſtus, utilis, & ſupernaturalis; eſt enim donum Dei, & impulſus Spiritus ſancti, ex Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 4. *Illam vero attritionem, quoniam ex gehennæ metu communiter concipitur, ſi voluntatem peccandi excludat, &c. declarat donum Dei eſſe, & Spiritus Sancti impulſum, quo pænitens adjutus viam ſibi ad juſtitiam parat. Et quamvis ſine Sacramento pænitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pænitentiæ impetrandam diſponit.* Vide propoſitiones 14. & 15. ab Alex. VII. damnatas.

91 Secundo. Tutius eſt in articulo mortis cum Sacramento in re elicere actum contritionis: & loquendo de mediis neceſſariis ad ſalutem tenemur ſequi ſententiam tutiorem: Et tamen licite docemus, in articulo mortis non teneri confiteri cum contritione perfecta, Dian. *plur. in loc. & Sieri n.* 115. quia, quod ſacram. pœnitentiæ ſufficiat cum attritione, eſt moraliter certum.

92 Id dico de contritione quantum ad Confeſſionem ſecundum ſe conſiderata. Cæterum independenter ab illa, & aliis temporibus, magis in articulo mortis quilibet fidelis ex præcepto tenetur ad eliciendos actus fidei, ſpei, & charitatis. Item etiam tunc tenetur ex præcepto charitatis elicere actum contritionis: non pro valore Sacramenti ſecundum ſe conſiderati, ſed quia cum non ſit phyſice certus de Ordinatione, & de Baptiſmo Miniſtri, in eo articulo, ex quo pendet æternitas, debet ſuæ animæ ſaluti conſulere omni meliori modo, quo poteſt.

93 Tertio. Tutius eſt cum D. Th. 2. 2. q 88. *ar.* 1. Quod Summus Pontifex non poſſit in voto ſolemni caſtitatis diſpenſare, & tamen, ut refert ex publicis hiſtoriis Del Bene *p.* 2. *de inquiſit. d.* 236 *ſect.* 65. *p.* 11. Alex. III. diſpenſavit cum Nicolao Juſtiniano Veneto Monacho profeſſo, ut, ne ejus illuſtris familia extingueretur, uxorem duceret, quod fecit: & novem filiis ſuſceptis, ad Monaſterium rediit, miraculis poſtea clarus. Innoc. II. diſpenſavit cum Ramiro Monacho profeſſo ob mortem Regis Aragoniæ ſui Patris, & ſic uxorem duxit, & Regnum. Cœleſtinus III. diſpenſavit cum Conſtantia filia Regis Siciliæ Monlali profeſſa in Monaſterio S. Salvatoris Panormi, ut nuberet Henrico Sexto Imperatori. Greg. XIII. diſpenſavit cum Germano Cardinali Loyolæ Sacerdote profeſſo, & Provinciali Capuccinorum. Clemens III. diſpenſavit cum

cum pluribus Religioſis profeſſis Equitibus Alcantaræ, & Calatravæ, ut uxorem ducerent, eo tempore, quo caſtitatem abſolutam vovebant. Ita Del Bene.

94 Cujus ratio eſt, quia nulla eſt firma ratio in contrarium. Non ratio voti, quia inducit obligationem humanam, cum ſit promiſſio facta ab homine. Et alias neque in votis ſimplicibus poſſet diſpenſare. Nec ſolemnitas, quia eſt inducta ex ſolo jure Eccleſiaſtico, *ex c. unico de voto.*

95 Cui non obſtat ratio opinionis oppoſitæ, quod votum caſtitatis ſit eſſentialiter annexum ſtatui religioſo; quia hoc ſolum probat, quod ſtatus religioſus non poſſit conſiſtere ſine tribus votis ſolemnibus, quæ proinde dicuntur vota ſubſtantialia Religioſi: at non probat, quod ſtatus religioſus ſit homini eſſentialis, ut non poſſit ab illo divelli.

96 Eo maxime, quia ſtatus religioſus non conſiſtit in aliqua conſecratione diſtincta ab ipſa obligatione votorum, ut ſtatus Ordinis ſacri. Solum igitur ſequitur, quod non poſſit fieri Monachus ſine votis, minime quod non poſſit fieri de Monacho non Monachus.

97 Inſuper non eſt minus ſolemne, & annexum ſtatui religioſo votum paupertatis, & obedientiæ, quam caſtitatis, & tamen poteſt Summus Pontifex ex cauſa in illis diſpenſare. Del *Bene cit. ſect.* 67.

98 Quarto. Tutius eſt, quod Summus Pontifex non poſſit diſpenſare in matrimonio rato: Et tamen plures Pontifices diſpenſavere. Et ex juſta cauſa licite poſſe, docet Communis, ſicut poteſt matrimonium ratum per profeſſionem religioſam diſſolvi, ut oſtendemus infra, cum de indiſſolubilitate matrimonii.

99 Quinto. Tutior eſt opinio, quod, qui urgente neceſſitate Communionis, aut ex bona fide, & cum Confeſſario neſciente peccatum eſſe reſervatum, una cum [illegible] reſervatis confitetur reſervatum, non ſit abſolutus a reſervato. Et tamen licite docemus, & tenemus eſſe indirecte a reſervatis abſolutum; quia hæc ſententia eſt moraliter certa, tam ob rationem intrinſecam, quæ infra in ſuo loco, quam ob praxim communem, & conſuetudinem, quæ dat juriſdictionem.

100 Sexto. Tutius eſt, in Confeſſione dumtaxat venialium, aut mortalium alias rite abſolutorum, explicare numerum: Et tamen ad eum nos non teneri licite docemus: quia ſententia negativa eſt moraliter certa; nam ſicut venialia, & mortalia alias rite abſoluta, ſint materia libera, & voluntaria quoad ſubſtantiam, ita quoad numerum; & contraria opinio, vel eſt tenuis probabilitatis, vel ſcrupuloſa.

MEDICUS

101 TEnetur tutiorem adhibere medicinam, ſi poſſibilitas adſit, tam ex charitate, quam ex juſtitia, ſi mercedem accipiat, ratione pacti impliciti cum infirmo de tutiori medicina adhibenda: unde medicus conſiderare debet tam ſuas rationes, & experientias, quam experientias, & auctoritatem peritiorum. In caſu autem, quo deſperatur vita infirmi, adhiberi poteſt medicamentum incertum, quia tunc per accidens evadit tutius, ut in ſimili *numer.* 77.

PERSONA PRIVATA

102 NOn poteſt propria auctoritate occupare rem ab alio bona fide poſſeſſam, licet probabile, imo probabilius putet, rem eſſe ſuam; quia ex reg. 36. de reg. juris, *Bona fides tantundem poſſidenti præſtat, quantum veritas, quoties lex impedimento non eſt.* Et rite; alias pax publica mutuis rapinis, & violentiis perturbaretur.

REX

103 NOn poteſt bellum alteri indicere ad invadendum Regnum ob jus tantum probabile, & non certum: ob graviſſima damna, quæ ex bello ſequuntur: tum quia alteri favet poſſeſſio. Subdit tamen communis doctorum, quod tunc *res decidi poteſt per judicium, vel arbitros: quod ſi altera pars judicio ſtare nolit, propter hanc injuriam poteſt invadi. Mendo Epit.* ver. Bellum, *n.* 2.

104 Cum injuſte invaditur, & alia media non ſufficiunt, poteſt indicere bellum.

105 Offerenti ante primum conflictum vere, & ſine prudenti dubio ſimulationis, plenam ſatisfactionem, non licet bellum inferre. Quod ſi conflictus præceſſerunt, & hinc inde mortes, non tenetur a bello deſiſtere; quia ſe habet ut judex procedens ſecundum juſtitiam vindicativam contra perturbatores ſui Regni, *Mendo in Epit. n.* 6.

106 Bellum poteſt eſſe non materialiter, & a parte rei, ſed formaliter utrinque juſtum, quatenus unus certo judicat habere jus certum ad rem, & revera habet, alter certo judicat idem, ſed cum invincibili ignorantia juris certi alterius.

107 Milites (niſi eis de injuſtitia conſtet) præſumere poſſunt bellum eſſe juſtum, & a Principe diligenter per Theologos, & viros doctiſſimos (uti debet) examinatum: *vide de Bello.*

JUDEX

108 SI cauſa mature examinata invenerit unam partem eſſe probabiliorem, non poteſt decidere juxta minus probabilem, ſed tenetur opinionem probabiliorem eligere; ad quod obligatur ex contractu, quem cum Republica tenet, de miniſtranda juſtitia meliori modo, quo poteſt, per quem ceſſit juri ſuo de utendo opinione minus probabili.

109 Tum quia Judex eſt inſtitutus a Republica, ſeu Principe, ut unicuique juxta merita cauſæ jus ſuum tribuat, ne ſit acceptator perſonarum; pars autem illa, pro qua ſtat opinio probabilior Judicis, majora habet merita, & majus jus in cauſa; adeoque juxta eam decidere debet: *v. Propoſ.* 2. ab Innoc. XI. *damn.*

110 Hinc, quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles, peccat mortaliter Judex, & ad reſtitutionem tenetur, ſi munera accipiat, ut ad unius potius favorem ſententiam proferat, *v. prop.* 26. Ab Alex. VII. *damn.*

111 Unde dicunt plures: *Quando autem una pars non apparet altera juſto probabilior, debet Judex, vel rem inter litigantes ex æquo dividere, vel ſi dividi nequit, aliter utrique parti ſatisfacere. Niſi forte alter litigantium, vel ſit poſſeſſor, vel ſit reus, cui etiam contra actorem favet poſſeſſio. Excipi etiam ſolent cauſæ, quæ vocantur piæ, & privilegiatæ, quales ſunt cauſæ pro matrimonio, dote, libertate, pupillo, pro quibus judicandum eſt, cæteris paribus, etiam contra reos, quia Jus poſitivum ita diſponit.* Jus quod ita diſponit, eſt *cap. fin. de ſent. de re jud.* Et quidem ita Judex ſe gerere debet, quando putat rationes partium eſſe æque probabiles; alioquin eſſet acceptator perſonarum.

112 Judex, ſi ſit moraliter certus de probabilioritate ſuæ opinionis, non poteſt ſuum judicium alieno judicio ſubjicere, quia eſt moraliter certus de obligatione judicandi. Si vero non ſit moraliter certus de probabilioritate, ſed ſolum probabiliter putet, eam eſſe probabiliorem (ut ſæpe contingere ſolet) tunc poteſt alieno judicio ſe conformare, cum enim non habeat certitudinem de ſua probabilioritate, poteſt aliorum peritorum judicium melius exiſtimare.

113 Quod Judex ſequi debeat opinionem probabilio-